

# EUFORGEN

## Mreža za razpršeno rastoče listavce

*Tehnične smernice za ohranjanje in rabo genskih virov*

### Slovenija

Kaj so plemeniti listavci? Ali je dovolj ohranjati genske vire listavcev z visoko vrednim lesom, ali so pomembne tudi druge vrste, ki se pojavljajo v gozdovih posamič ali na izoliranih površinah? In katere so te vrste v posameznih državah v Evropi?

Leta 1996 so na prvem sestanku Mreže za plemenite listavce potekale razprave o seznamu vrst plemenitih listavcev, manjšinskih in spregledanih vrst. Posamezne vrste so namreč lahko obravnavane kot manjšinske na jugu Evrope in večinske na severu. Posamezne vrste, ki pri nas veljajo za pionirske in jim ne posvečamo posebne pozornosti, so v sosednjih državah v optimumu razširjenosti, tvorijo sestoje in imajo visoko kvaliteten les, v bolj oddaljenih državah so manjšinske in ogrožene zaradi sprememb rabe tal, ali zaradi pojava uničujočih boleznih in škodljivcev. Tako smo v prvi (1995-1999, slovenski predstavnik je bil mag. Igor Smolej) in drugi fazi (2000-2004, slovenska predstavnica je bila dr. Hojka Kraigher) programa EUFORGEN obravnavali nacionalne programe ohranjanja genskih virov vrst, ki se uvrščajo med manjšinske v posameznih državah, rezultate raziskav genetske pestrosti, prilagojenosti na okolje in ogroženosti vrst, ter zasnove evropskih baz podatkov o jesenih in brestih. Pripravljene so bile osnove za razvoj strategij ohranja-

nja genskih virov v času klimatskih sprememb. Najpomembnejše rezultate do leta 2001 so prispevali projekti CYTOFOR (raziskave filogenije, po-ledenodobnih migracij, medvrstne hibridizacije ter predlogi za gozdnogospodarsko načrtovanje za 14 vrst drevja, 7 grmovnih vrst in enega epifita). Ugotovili so, da genetska in geografska razdalja za breste sovпада z rezultati raziskav hrastov, medtem ko za nekatere druge vrste, npr. za brek, ni bila ugotovljena geografska struktura. Projekt CASCADE je obravnaval domači kostanj in vplive človeka na njegovo genetsko pestrost. Do zadnjega srečanja v drugi fazi EUFORGEN sta bila dorečena terminologija in pomen dinamičnega ohranjanja enot varovanja genskih virov, pripravljen je bil osnutek minimalnih kriterijev za ohranjanje genskih virov manjšinskih vrst listavcev, sprejet na prvem srečanju združene Mreže za razpršeno rastoče listavce v 3. fazi programa. V letih 2004-2009 so bili predstavljeni rezultati projektov FRAXIGEN o genetski pestrosti in ohranjanju treh evropskih vrst jesenov, projekta RAP o karakterizaciji genetske pestrosti in genetske strukture populacij velikega jesena ter uporabi genetskega potenciala te vrste, rezultati projekta EVOLTREE, ki združuje raziskave genomike gozdnega drevja in simbiotov, ekologije in evolucije, zasnovo virtualnega cen-

tra za žlahtnjenje gozdnega drevja v okviru projekta TREEBREEDEX, ter edinega projekta iz razpisa uredbe o genskih virih v kmetijstvu in gozdarstvu, EUFGIS, ki se zaključuje marca 2011. Izkušnje iz dela v okviru Mreže za razpršeno rastoče listavce so v veliki meri podpirale tudi leta 2008 zaključeno akcijo COST E42, ki je bila v celoti posvečena gojenju plemenitih listavcev in v kateri je bil pomemben poudarek na ohranjanju genofonda teh vrst in njihovem žlahtnjenju. Na osnovi Skupnih planov dela so bile pripravljene baze podatkov in žive zbirke za črni in beli topol v Evropi in zbrani predlogi dinamičnih enot varovanja genskih virov za 6 vzorčnih drevesnih vrst. Za večino drevesnih vrst je svoje predloge za dinamične enote varovanja posredovala tudi Slovenija. Minimalni kriteriji za ohranjanje genskih virov manjšinskih vrst listavcev iz leta 2004 so bili sprejeti tudi kot izhodišče za vključitev dinamičnih enot varovanja v skupno evropsko bazo v okviru platforme EUFGIS, ki bo posredovana v javnost jeseni 2010.

Hojka Kraigher,  
nac. koord. EUFORGEN  
in

Robert Brus,  
predstavnik v Mreži za razpršeno  
rastoče listavce 2004 - 2009